

Nordisk kulturfakta 2022:06

Kartläggning av gränshinder för nordiskt kulturutbyte

En förstudie

Nordiska
ministerrådet

Innehåll

Summary	4
Sammanfattning	6
1. Inledning	8
1.1 Bakgrund till förstudie	8
1.2 Syfte med förstudie	8
1.3 Metod och genomförande	9
1.4 Rapportens disposition	10
1.5 Begrepp	10
2. Om gränsöverskridande kulturskapande i Norden	11
2.1 Genomgång av gränshinderdatabasen	11
2.2 Kvalitativa intervjuer och rapportöversyn	15
2.3 Sammanställning	24
3. Slutsats	27
3.1 Rekommendation	28
Bilaga 1. Ärenden från Gränshinderdatabasen	29
Bilaga 2. Referenslista och intervjupersoner	37
Om denna publikation	39

Summary

The aim of the pilot study has been to identify possible obstacles that may impede or prevent Nordic co-operation in the cultural sector. The pilot study has been carried out by collecting cases in the Border Database, reviewing reports to create a baseline analysis and a number of qualitative interviews with actors in Nordic artistic and cultural life. Kulturanalys Norden has assigned an external actor, Ramböll management to carry out the pilot study.

Few direct barriers:

The pilot study reveals that none of the technical or structural obstacles studied, directly prevent or inhibit increased cultural exchange among Nordic countries. However, we have identified several factors instead seen as circumstances that impede integration of the Nordic cultural region, labor market and scene.

Differing laws, regulations and ways of working:

One category of impeding factors revealed in the pilot study, relates to the fact that different Nordic countries have different laws, regulations or working methods that can lead to additional administrative work (hassle) for individual cultural practitioners or institutions. Most often, these types of impeding factors can be addressed through bilateral agreements or co-operation to enable cultural exchange among Nordic countries.

Nordic or global:

A further category of impeding factors is linked to the working methods of public funding bodies and institutions. In many cases, the Nordic region is not always clearly identified as an area where institutions should focus their activities or fund activities of others. The pilot study shows that public funding bodies in Nordic countries tend to interpret their international cultural cooperation mission as increased cooperation between their own country and most often, countries outside Europe.

Taxes, insurance and rules:

A third set of impeding factors are those that cannot always be influenced in the first place, but which have negative side-effects on cultural cooperation in the Nordic Region. In many cases, these negative side-effects can be counteracted by increased access to information and knowledge regarding working and living conditions in different countries. These may include differences in social security insurance, VAT or tax rates across the Nordic countries, which are not always easy for individuals to comprehend.

Information and knowledge:

The pilot study shows that the most important change that would facilitate Nordic cultural cooperation is to increase access to information and knowledge. Due to a lack of information, cross-border cooperation today requires additional work and greater administrative burdens for cultural operators compared to national cooperation.

Recommendations:

The authors of this pilot study therefore recommend that Kulturanalys Norden further study factors that currently impede cross-border cultural creation in the Nordic region, based on a lack of information and knowledge about laws and other regulations that vary between Nordic countries. The aim of such an in-depth study would be to propose appropriate information and knowledge-raising measures that could in turn facilitate increased cultural co-operation in the Nordic region for both individual practitioners and institutions.

Sammanfattning

Syftet med förstudien har varit att identifiera eventuella hinder som kan försvåra eller förhindra nordisk samverkan inom kultursektorn. Förstudien har genomförts genom insamling av ärenden i Gränshinderdatabasen, genomgång av rapporter för att skapa en nulägesanalys samt ett antal kvalitativa intervjuer med verksamma inom nordiskt konst- och kulturliv. Kulturanalys Norden har givit en extern aktör, Ramböll management i uppdrag att genomföra förstudien.

Få direkt stoppande gränshinder:

Förstudiens genomgång visar att inga av de tekniska eller strukturella gränshinder som studerats är stoppande eller hämmande för ett ökat kulturutbyte mellan de nordiska länderna. Vi har dock identifierat ett antal faktorer som i stället ses som försvårande omständigheter för en integrerad kulturregion, kulturarbetsmarknad och kulturscen i Norden.

Skilda lagar, förordningar och arbetssätt:

En kategori av försvårande faktorer har att göra med att olika nordiska länder har olika lagar, förordningar eller arbetssätt som kan leda till administrativt merarbete (krångel) för enskilda kulturutövare eller kulturinstitutioner. Oftast kan den typen av försvårande faktorer hanteras genom bilaterala avtal eller samarbeten för att möjliggöra kulturutbyte mellan länderna i Norden.

Norden eller globalt:

En ytterligare kategori av försvårande omständighet är kopplade till offentliga finansiärer och institutioners arbetssätt. Många gånger är Norden inte alltid ett tydligt utpekat område som institutioner förväntas fokusera verksamheten på. Förstudien visar att offentliga finansiärer i nordiska länder tenderar att tolka sitt internationella kultursamverkansuppdrag som ett ökat samarbete mellan det egna landet och länder utanför Europa.

Skatter, försäkringar och regler:

En tredje uppsättning av försvårande faktorer är sådana som inte heller alltid går att påverka i första hand men där det uppstår negativa bieffekter för kultursamverkan i Norden. Många gånger kan dessa negativa bieffekter motverkas genom ökad tillgång till information och kunskap om arbets- och levnadsförhållanden i olika länder. Det kan röra sig om skillnader gällande olika lagar och regler rörande socialförsäkring, moms eller skattesatser inom Norden, som inte alltid är enkla för enskilda att överblicka.

Information och kunskap:

Förstudien visar att den viktigaste förändringen som skulle underlätta för nordisk kultursamverkan är att öka tillgången till information och kunskap. På grund av underskottet på information kräver i dag gränsöverskridande samarbete ett omfattande merarbete och ökat administrativt krångel för kulturverksamma i jämförelse med samarbeten som sker nationellt.

Rekommendation:

Vi rekommenderar således Kulturanalys Norden att ytterligare studera faktorer som i dagsläget försvårar gränsöverskridande kulturskapande i Norden utifrån bristande information och kunskap om lagar och andra regelverk som varierar mellan länderna i Norden. Syftet med en sådan fördjupning skulle vara att föreslå lämpliga informations- och kunskapshöjande insatser som i sin tur torde kunna underlätta för såväl enskilda utövare som för institutioner att öka kultursamverkan inom Norden.

1. Inledning

1.1 Bakgrund till förstudie

Rambøll har fått i uppdrag av Kulturanalys Norden att genomföra en kartläggande förstudie om förutsättningarna för nordisk samverkan inom kultursektorn. Denna studie är ett första steg i att utröna eventuella försvårande omständigheter för kulturutbytet inom Norden.

Kulturutbyten över gränserna är en viktig förutsättning för en integrerad nordisk kulturregion. Syftet med denna utredning är att undersöka om det finns ytterligare behov av att genomföra en vidare fördjupad analys samt möjlighet till detta. Covid-19-pandemin har vidare motiverat behovet av genomförandet av denna förstudie.

1.2 Syfte med förstudie

Myndigheten för kulturanalys har utöver sitt nationella uppdrag även Nordiska ministerrådets uppdrag att etablera nordisk kunskap kring kulturpolitik. Nordiska ministerrådets vision för 2030 formuleras så här: "Norden ska vara världens mest hållbara och integrerade region år 2030 ..."¹ Kulturen har identifierats som viktig för att uppnå denna vision, och det nordiska kultursamarbetet fungerar som en central drivkraft för visionen.² Utredningen syftar till att genomföra en förstudie om möjliga hinder och förutsättningar för nordisk samverkan inom kultursektorn samt utifrån genomförd kartläggning ge förslag på handlingsalternativ avseende en fördjupad studie av nordisk samverkan inom kultursektorn.

De gränshinder som studien syftar till att kartlägga är bland andra tull, beskattning, arbets- och uppehållstillstånd, arbetsgivaransvar, avtal och försäkringar. Kunskapsöversikten över nämnda gränshinder för nordisk samverkan inom kultursektorn och undersökning av behovet av, och förutsättningarna för, en fördjupad analys görs utifrån följande två fokusområden:

- att identifiera gränshinder för kulturskapare i Norden samt hur dessa gränshinder kan påverka kulturutbytet i Norden
- att identifiera behov och möjlighet till vidare analys.

Vidare utreder studien möjligheter och eventuella hinder för kulturutbyte inom Norden utifrån närvaron av tekniska gränshinder samt strukturella hinder för samverkan.

---

1. Nordiska ministerrådet. (2020). Norden som världens mest hållbara och integrerade region. Handlingsplan 2021–2024.
2. Nordiska ministerrådet. (2020). Konst och kultur – drivkraften för hållbar utveckling i Norden.

1.3 Metod och genomförande

Vi har genomfört kartläggningen i fyra faser: uppstart, datainsamling, kartläggning och slutsats.

Uppstartsfasen bestod av uppstartsmöte med Joakim Boström Elias, verksamhetsledare för Kulturanalys Norden, urval av dokumentstudier och val av datainsamling samt framtagande av den analysram som legat till grund för förstudiens resultat.

Datainsamlingen har bestått av tre steg: insamling av ärenden i gränshinderdatabasen, genomgång av rapporter för att skapa en nulägesanalys samt kvalitativa intervjuer med verksamma inom nordiskt konst- och kulturliv. Vidare har vi även granskat källor vars syfte är att delge information som är aktuell vid exempelvis gränsöverskridande arbete, såsom Nordisk eTax och informationstjänsten Info Norden.

Kartläggningen har bestått av att sammanställa de data som inhämtats under insamlingsfasen samt att eftersöka försvårande omständigheter som nämnts av flertalet källor. Kartläggningen bygger således främst på de 16 ärenden som upprättats i Gränshinderdatabasen som kan påverka kulturverksamma samt information som inhämtats från intervjuer med 15 kulturverksamma personer.

Utifrån vår genomförda kartläggning lämnar vi en rekommendation om att Kulturanalys Norden fördjupar sig i de faktorer som försvårar gränsöverskridande kulturskapande i Norden. Syftet med en sådan fördjupning skulle vara att föreslå lämpliga informations- och kunskapshöjande insatser som skulle kunna underlätta för kulturutövare att verka inom Norden.

15

intervjuade personer

16 ärenden

Gränshinderdatabasen

1.4 Rapportens disposition

I avsnitt 2 presenteras nulägesanalysen av eventuella försvårande omständigheter för kulturutbytet inom Norden. I detta avsnitt redogör vi för de ärenden som upprättats i Gränshinderdatabasen samt presenterar en sammanställning av vad som framkommit under intervjuerna. Kopplat till intervjumaterialet görs även en rapportöversyn. I avsnitt 3 presenterar vi våra sammanfattande slutsatser och vårt föreslagna handlingsalternativ.

1.5 Begrepp

Tekniska gränshinder

Skillnader och likheter i lagar och förordningar som exempelvis påverkar möjligheterna till samverkan, produktion, turnéer och resande uppsättningar.

Strukturella hinder för samverkan

Förutsättningarna för gränsöverskridande arbetspendling mellan de nordiska länderna, möjligheten att kombinera finansieringskällor och bidragssystem samt andra typer av hinder i de olika länderna.

2. Om gränsöverskridande kulturskapande i Norden

I detta avsnitt beskriver vi möjligheter till och eventuella försvårande omständigheter för kulturutbytet inom Norden. Pandemin och dess effekter på nordisk samverkan inom kultursektorn belyser vidare vikten av en nulägesanalys av försvårande omständigheter. Bekämpandet av pandemin utvecklades till att försämra samarbetet mellan de nordiska länderna. Åtgärderna fick ett nationalistiskt fokus då det egna landets insatser jämfördes med grannländernas, vilket följaktligen kan ha påverkat samarbetsviljan.³ Kulturanalys Norden publicerade 2021 en rapport där pandemins möjliga effekter på kultursektorn analyserades. Bland annat uttrycktes en oro över att pandemin medfört en viss nationalisering av kulturen och därmed har försvagat kulturpolitiskt samarbete.⁴

2.1 Genomgång av gränshinderdatabasen

Gränshinderdatabasen förvaltas av Nordiska ministerrådet och är en samlingsplats för de kända gränshinder av både teknisk och strukturell karaktär som förekommer mellan de nordiska länderna. Databasen innehåller de hinder som Nordiska ministerrådet sekretariat har fått inrapporterade och sedan kvalitetssäkrat hos berörda länders departement.

Databasen innehåller få ärenden som specifikt drabbar kulturarbetare. Flertalet av de gränshinder som har kartlagts i gränshinderdatabasen berör samtliga yrkeskategorier som bor och verkar i olika länder. Vi menar dock att kulturarbetare i större utsträckning jämfört med andra yrkeskategorier har kortare visstidsanställningar, egna företag samt behöver verka på en arbetsmarknad som finns utanför den egna nationsgränsen.⁵ Man kan därför argumentera för att kulturarbetares rörlighet kan begränsas i större omfattning av upprättade ärenden jämfört med andra yrkeskategorier och att det av den anledningen är relevant att beröra gränshinder även om de inte är fokuserade till kulturarbetares rörlighet mellan de nordiska länderna. Att kulturarbetare uppfattas drabbas hårdare av nedan listade ärenden är även något som framkom under intervjun med tjänstemän på Gränshinderdatabasen.

Gränshinderdatabasen kategoriserar ärenden utifrån indelningen Olöst, Avskrivet och Löst. När ett ärende blir avskrivet innebär det inte de facto att det är löst eller har slutat vara aktuellt, utan att hindret inte går att lösa i nuläget. Nedan listas de 16 ärenden som upprättats i Gränshinderdatabasen, och som i nuläget kategoriserats som olösta eller avskrivna, som kan påverka kulturskapare och i sin tur påverka förutsättningarna för kultursamverkan i Norden.⁶

---

3. Magma. (2022). 30 röster om Norden.

4. Berge, O. K., Storm, H. N., & Hylland, O. M. (2021). Covid-19-pandemiens effekter på kultursektorn i de nordiske landene. Telemarksforsking. TF-rapport No. 617.

5. Myndigheten för kulturanalys (2019). Kulturskapares geografi.

6. Nämda ärenden kategoriserades som olösta eller avskrivna 2022-09-27.

Övergripande

En översyn av de uppgifter som återfinns pekar på att inga av de tekniska eller strukturella gränshinder som upprättats som ärenden är stoppande eller hämmande, utan de kan i stället förklaras som försvårande omständigheter för en integrerad nordisk kulturregion. De ärenden som upprättats relaterar bland annat till beskattning, arbetsgivaransvar, arbets- och uppehållstillstånd, socialförsäkring och pension samt ekonomi.

Beskattning

Vad gäller beskattning återfinns fyra ärenden (14-066, 20-030, 17-177, 14-056) som på olika sätt påverkar kulturverksamma i Norden.

Ärende 14-066 berör artister och sportutövare när de arbetar gränsöverskridande i Sverige och Danmark, då de beskattas i båda länderna medan andra arbetstagare som gränspendlar i princip enbart beskattas i arbetslandet. Kulturarbetare som arbetar gränsöverskridande riskerar att beskattas i både landet där arbetet utförs och i bosättningslandet. Denna skillnad kan innebära att en kulturarbetare bosatt i exempelvis Danmark får betala inkomstskatt på en nivå som motsvarar den generella danska skattenivån på en svensk lön. Det kan antas minska incitamenten för kulturarbetare som bor i Danmark att ta uppdrag i Sverige

Ärende 20-030 behandlar att handläggningstider för beslut om särskild inkomstskatt mellan Sverige och Finland för utomlands bosatta är lång. Personer som bor i en gränskommun i Finland och arbetar i en gränskommun i Sverige som omfattas av gränsgångaravtalet ska betala skatt enbart i det land där de bor. För detta krävs en årlig ansökan om särskild inkomstskatt (SINK) till svenska Skatteverket. För ansökan krävs intyg från finska skattemyndigheten och folkbokföringen. Handläggningstider för beslut om särskild inkomstskatteredovisning har enligt inrapporteringarna från 2019/2020 varierat mellan 8 och 12 veckor. På grund av den långa handläggningstiden i SINK-ärenden kan arbetstagare inte lämna in något beslut om att skatt inte ska kvarhållas till arbetsgivare i Sverige, vilket innebär att gränsgångare också beskattas i Sverige. Detta kan vara en försvårande omständighet för kulturarbetare som arbetar gränsöverskridande och riskerar vidare att minska incitamenten att röra sig över gränserna för att arbeta.

Ärende 14-177 behandlar dubbelbeskattningsavtal mellan Grönland och Sverige samt Finland. Grönland har ingått skatteavtal med Danmark, Island och Norge, men i dagsläget finns inget skatteavtal mellan Grönland och Finland eller Sverige. Det medför en ökad osäkerhet gällande inkomstbeskattningen för personer som flyttar mellan länderna för att exempelvis arbeta, och kan minska incitamenten att röra sig över gränserna för att arbeta eller bosätta sig.

Ärende 14-056 behandlar rutiner för skatteinbetalning för äkta gränsgångare. Detta gör att personer och arbetsgivare som bor och verkar i gränskommuner upplever problem med skatteinbetalningar. En person som bor i en finsk, norsk eller svensk gränskommun och arbetar i en av de andra ländernas gränskommuner och omfattas av de s.k. gränsgångarreglerna, beskattas för arbetsinkomsten i sitt bosättningsland. Dessa personer måste själva sköta sina preliminärskatteinbetalningar på tidigare lämnade uppgifter till Skatteförvaltningen. För en person som har en ojämn

inkomst blir det synnerligen komplicerat att veta hur mycket som ska betalas i preliminär skatt. Då kulturarbetare ofta har en ojämn inkomst kan detta skapa svårigheter.

Arbetsgivaransvar

I databasen återfinns två ärenden relaterade till arbetsgivaransvar (21–032, 14–016).

Ärende 21–032 behandlar utländska arbetsgivares skyldighet att göra skatteavdrag på ersättning för arbete som anställda utför i Sverige. Den 1 januari 2021 tillkom det nya regler avseende utländska arbetsgivares skyldighet att göra skatteavdrag för anställda som arbetar i Sverige. Skyldigheten berör även Öresundspendlare, som vanligtvis omfattas av Öresundsavtalet. Enligt de nya reglerna, ska utländska arbetsgivare utan fast driftställe i Sverige arbetsgivarregistrera sig i Sverige, göra skatteavdrag för arbetstagaren samt redovisa och betala in den avdragna skatten till Skatteverket. De nya kraven försvårar för mobiliteten i Norden och kan leda till att arbetsgivare i Sveriges grannländer väljer bort svenskboende arbetskraft. Detta skulle exempelvis kunna drabba kulturarbetare i Öresundsregionen med potentiell arbetsmarknad på båda sidor av sundet.

Ärende 14–016 har upprättats gällande skillnader i nivåer på ländernas arbetsgivaravgifter. Skillnaderna i nivåerna på ländernas arbetsgivaravgifter kan göra det svårt för en person bosatt i ett land med högre avgifter att få arbete i ett land med lägre arbetsgivaravgifter om lagvalsbestämmelserna gör att bosättningslandets lagstiftning ska tillämpas. Till exempel kan arbetsgivaren kräva att anställningen i landet med lägre avgifter är villkorad av att personen inte samtidigt arbetar i sitt bosättningsland. Denna omständighet kan minska incitamenten för arbetsgivare att anställa kulturverksamma från ett annat nordiskt land med högre arbetsgivaravgifter.

Arbets- och uppehållstillstånd

Vad gäller arbetstillstånd återfinns ett ärende som berör kulturarbetare (19–028).

Ärende 19–028 har upprättats på grund av befintliga svårigheter för tredjelandsmedborgare att gränspendlar i Öresundsregionen. Både Sverige och Danmark har reglerat att uppehållstillstånd inte kan utges med stöd av arbetstillstånd i det andra landet. En person från ett land utanför EU som har uppehållstillstånd och arbetstillstånd i Sverige får inte arbete på den danska sidan av Öresundsregionen. Därtill kan inte en medborgare från ett icke-EU-land som har samma tillstånd i Danmark flytta över till den svenska sidan, då det danska uppehålls- och arbetstillståndet går förlorat.

Socialförsäkring och pension

Vad gäller socialförsäkring och pension återfinns fem olösta ärenden i databasen (14–090, 19–027, 17–012, 17–004, 15–005).

Ärende 14–090 handlar om möjligheten att kunna lägga samman arbets- och socialförsäkringsperioder från ett annat nordiskt land. Flera av länderna har tilläggskrav på att man måste ha arbetat en viss period i landet. En förutsättning för att kunna lägga samman arbets- och försäkringsperioder är att en person har

arbetat senast i det land där han eller hon ansöker om arbetslöshetsersättning. Det finns undantag från kravet på utfört arbete för gränsarbetare och oäkta gränsarbetare samt när den så kallade femårsregeln i artikel 12 i den nordiska konventionen om social trygghet är tillämplig. För att man ska kunna lägga samman arbets- och socialförsäkringsperioder från andra EES-länder har dock Danmark, Finland och Island ytterligare krav på att man måste ha arbetat en viss period i landet vid ansökan om arbetslöshetsersättning.

Ärende 19-027 behandlar skillnaden i när uttag av svensk föräldrapenning måste ske för att inte rätten till den ska gå förlorad. Om man är bosatt i ett annat nordiskt land än Sverige, men genom att arbeta i Sverige omfattas av svensk socialförsäkring, måste man ta ut sina svenska föräldrapenningdagar direkt i anslutning till att man avbryter sitt arbete inför beräknad förlösning. Detta beror på att man inte anses arbeta i Sverige om man inte tar ut en kontantförmån (t.ex. föräldrapenning, graviditetspenning eller sjukpenning) och därmed inte längre kan omfattas av svensk socialförsäkring. Om man bor och arbetar i Sverige kan man välja att spara sina dagar till senare. Denna omständighet kan drabba kulturarbetare som arbetar gränsöverskridande, särskilt om de inte är införstådda med reglerna kopplade till föräldrapenning.

Ärende 17-012 berör rätten till inkomstrelaterad arbetslöshetsersättning i Sverige efter arbetsavklaringspenger (AAP) från Norge.⁷ Den som ansöker om arbetslöshetsersättning i Sverige efter att ha uppburit AAP i Norge kan gå miste om inkomstrelaterad arbetslöshetsersättning. Eftersom perioder med AAP inte betraktas som försäkringsperioder som ger rätt till arbetslöshetsersättning i Norge, kan de inte läggas till grund för inkomstrelaterad arbetslöshetsersättning i Sverige. Denna omständighet kan drabba kulturarbetare som arbetar gränsöverskridande, särskilt om de inte är införstådda med reglerna kopplade till arbetslöshetsersättning.

Ärende 17-004 handlar om att man inte kan få närståendepenning om inte både vårdare och den sjuke är försäkrad i Sverige. Den som arbetar i Sverige men bor i annat land kan inte få svensk närståendepenning för att vårda en anhörig om inte även den anhörige är ansluten till det svenska socialförsäkringssystemet. Detta kan minska incitamenten för kulturarbetare att röra sig över gränserna för att arbeta.

Ärende 15-005 behandlar beskattning av utländska pensioner i bosättningslandet. Det nordiska dubbelbeskattningsavtalet ändrades 2008 bland annat vad gäller pensioner och livräntor. Ändringen medför att personer som bor i ett nordiskt land och tar emot pension från ett annat nordiskt land i enskilda fall kan beskattas högre än om personen hade bott i utbetalningslandet. Denna omständighet kan drabba bland annat kulturarbetare som arbetat gränsöverskridande, särskilt om de inte är införstådda med reglerna kopplade till pensioner.

---

7. Inkomstrelaterad arbetslöshetsersättning.

Ekonomi

Vad gäller ekonomiska hinder relaterade till system återfinns två olösta ärenden i databasen (14-046, 20-031).

Ärende 14-046 berör problematiken gällande kreditvärdighet för gränspendlare i Norden. Problematiken finns rimligtvis i hela EU och rör det faktum att kredituppgifter (till exempel inkomster och betalningsanmärkningar) för en gränspendlare som bor i ett land och arbetar i ett annat inte registreras i bostättningslandet, vilket gör det problematiskt för pendlaren att styrka sin kreditvärdighet i förbindelse med att exempelvis få ett kreditkort, banklån och telefonabonnemang.

Ärende 20-031 handlar om problem med bankkonto för gränspendlare och företag i Norden. Det har rapporterats in fall där nordbor och företag fått omfattande problem när de försökt öppna bankkonton i ett annat nordiskt land. Gränspendlare som bor i ett nordiskt land och arbetar i ett annat behöver ett lönekonto i arbetslandet. Det har inrapporterats till Gränshinderrådet att bankerna ofta nekar att bevilja ett sådant konto med hänvisning till att gränspendlaren saknar personnummer och nationell ID-handling från arbetslandet. Denna problematik är väldigt vanlig i till exempel Sverige. Vidare har även gränspendlare som bor i Sverige och fått arbete i Danmark blivit nekade att öppna bankkonto i Danmark på grund av att den svenska medborgaren inte haft två giltiga ID-handlingar, eller på grund av att anställningen inte varat längre än sex månader.

Övrigt

Ärende 14-134 behandlar det krav på personnummer och ID-handlingar som återfinns och som utgör ett problem för personer som rör sig över gränserna. Detta gränshinder blev aktuellt mellan Sverige och Danmark i samband med flyktingkrisen 2015 och var högst påtagligt i Norden under covid-19-pandemin. Då kulturarbetare ofta arbetar gränsöverskridande kan detta skapa svårigheter.

2.2 Kvalitativa intervjuer och rapportöversyn

De kvalitativa intervjuerna har genomförts utifrån tre olika områden: intervjuer med tjänstemän på Gränshinderdatabasen, intervjuer med finansiärer av gränsöverskridande kulturverksamhet och intervjuer med nordiska kulturinstitutioner och kulturverksamma.

Vi har intervjuat 15 personer under juli, augusti och september månad. Flertalet intressenter som vi kontaktat för intervju har inte haft möjlighet att delta alternativt valt att inte delta. Vår ambition har varit att utifrån givna förutsättningar intervjuar intressenter från olika länder samt olika branscher och med olika perspektiv på nordiskt kultursamarbete för att erhålla en så bred bild av nuläget som möjligt. Det har dock visat sig vara något svårt på grund av flera faktorer. För det första sträckte sig projektet över sommaren, och flertalet personer

som vi kontaktade med förfrågan om intervju befann sig på semester. För det andra har det i vissa fall visat sig vara svårt att komma i kontakt med efterfrågade personer då kontaktuppgifter inte funnits tillgängliga och vi inte fått någon återkoppling från växeln. Vidare har vi saknat återkoppling från flera kontaktade personer. Perspektiven som fångats upp fokuserar främst på Sverige, Finland, Danmark och Norge samt Åland då det varit svårare att komma i kontakt med respondenter verksamma i andra länder och regioner.

Intervjuerna syftade till att kartlägga om det finns försvårande omständigheter för en integrerad kulturregion, kulturarbetsmarknad och kulturscen i Norden kopplat till gränshinder såsom tull, beskattning, arbets- och uppehållstillstånd, arbetsgivaransvar, avtal och försäkringar. Vidare har intervjuerna även syftat till att bekräfta den bild som återspeglas i Gränshinderdatabasen samt den nulägesanalys som baserats på rapporter. Kopplat till intervjuerna återges även en rapportöversyn för att bidra till ökad förståelse av nuläget.

Övergripande

En översyn av de uppgifter som framkommit under intervjuerna visar att inga av de tekniska eller strukturella gränshinder som studerats är stoppande eller hämmande utan i stället kan ses som försvårande omständigheter för en integrerad kulturregion, kulturarbetsmarknad och kulturscen i Norden. Dock kan gränshinder vara stoppande för icke-nordiska medborgare då det ställs krav på arbetstillstånd vid arbete i annat nordiskt land. De försvårande omständigheter som nämndes relaterar bland annat till arvodering, beskattning, kulturfinansieringsfokus, socialförsäkring och språkbarriärer.

Insamlat material från intervjuer bekräftar på övergripande nivå den problembild som återges i Gränshinderdatabasen. Intervjuerna bidrar vidare med en ökad förståelse kring vilka försvårande omständigheter som kan påverka kulturverksamma i det dagliga arbetet samt på vilket sätt de upplever att dessa försvårande omständigheter skulle kunna mildras. Intervjuerna skapar även värde då de bidrar med nya perspektiv och nämner ytterligare gränshinder som kan påträffas vid gränsöverskridande samarbeten. Exempel på försvårande omständigheter som framkom under intervjuerna är språkbarriärer, tullar, politiska styrsignaler och covid-19-pandemin.

Faktorer kopplade till kulturfinansiering och politiska styrsignaler

I intervjuerna med finansiärer av kulturverksamheter framkom det att de nationella myndigheternas regleringsbrev inte gör skillnad på nordiska eller internationella samarbeten, d.v.s. nordiskt kultursamarbete omfattas inom skrivningen internationellt samarbete. Detta innebär att det i riktlinjerna för finansieringen allt som oftast understryks att uppdrag ska syfta till att främja internationellt kulturutbyte, men det finns ingenting som särskilt ska främja nordiskt samarbete. En annan aspekt är att aktörer som söker bidrag allt som oftast styrs av de riktlinjer som är nedtecknade för ansökan om bidrag, och då kan exempelvis skrivningar som understryker internationella samarbeten föra tankarna till samarbetspartner som är geografiskt mer avlägsna än Norden. Det nämns av tjänstemän verksamma på

myndigheter att ett mer riktat arbetssätt, alternativt en omnämning av Norden i skrivningen, skulle kunna gynna nordisk kultursamverkan.

Vidare uppfattar tjänstemän på de nationella kulturmyndigheterna med finansieringsuppdrag att arbetssätten skiljer sig mellan nordiska motparter. Detta skapar svårigheter för gemensamma kulturprojekt. Det pågår i dagsläget en diskussion om hur nordiska systemmyndigheter inom kultursektorn kan närma sig varandra bland annat gällande fokusområde. Vikten av sådana initiativ lyfts även i litteraturen och idén om att etablera en nordisk styrgrupp, i form av en Creative Nordic Desk, med representation från nordiska kulturråd föreslås.⁸ I nuläget påverkar den låga graden av samarbete mellan Norges, Sveriges och Finlands kulturmyndigheter med finansieringsuppdrag det samiska kulturarbetet samt hur de ska förhålla sig till respektive lands lagstiftning.

Det finns en uppfattning om att storleken på finansieringsmedlen som de nordiska länderna avsätter till kultur även påverkar möjligheter till gränsöverskridande samverkan då dessa skillnader skapar konkurrens mellan länderna varpå inhemska aktörer med nationellt fokus premieras. Under intervjuerna är ett återkommande tema att Norges kulturbudget är avsevärt mycket större i jämförelse med de nordiska grannländernas budget. Detta uppfattas skapa vissa spänningar och försvårande omständigheter. I Sápmi tenderar exempelvis samer att söka finansiering från Norge då kulturbudgeten är större, vilket skapar tendenser till kulturdränage från Sverige och Finland. Premierandet av inhemsk kulturproduktion kan kopplas till det produktionsincitament för film som nu planeras att införas i Sverige för produktioner genomförda helt eller delvis i Sverige.⁹ Liknande produktionsincitament återfinns redan i olika former i Norge, Finland, Färöarna och Island. Kritiker menar att incitament riskerar att leda till att gränsöverskridande produktionssamarbeten minskar.¹⁰

Ovannämnda försvårande omständigheter innefattas inte av Gränshinderdatabasen och intervjuerna bidrar därmed med nya perspektiv på de svårigheter som finns i nuläget.

Kulturella eller/och språkliga faktorer

I flertalet intervjuer har det framkommit att det nordiska samarbetet påverkas av kulturella eller språkliga skillnelinjer. I intervjuer med finska aktörer framgår det att språkliga barriärer i synnerhet uppfattas påverka den finska medverkan i nordiska kultursamarbeten med Sverige, Norge och Danmark. Möjligheten att kunna kommunicera på det inhemska språket över landsgränser vad gäller samarbete mellan svenska, norska och danska aktörer uppfattas påverka det finska engagemanget, då förmågan att prata "skandinaviska" inte är lika utbredd. Att finskan inte har den språkliga likheten med språken talade i grannländerna gör att engelska allt som oftast används i nordiska samarbeten. Detta menar flera intervjuade kan leda till att nordiska samarbeten likställs med internationella samarbeten för finsktalande, då de språkliga likheterna inte finns. Detta visar på att

---

8. Magma. (2022). 30 röster om Norden.

9. Regeringen. Regeringen stärker svensk filmbransch, 2022, <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2022/08/regeringen-starker-svensk-filmbransch/>

10. Nordisk Film & TV Fond, How to co-produce with the Nordics made easy, 2022, <https://nordiskfilmogtvfond.com/news/stories/how-to-co-produce-with-the-nordics-made-easy>

det finns försvårande omständigheter för finsktalande att ingå i nordiska kultursamarbeten. Uppgifterna som framkommit i intervjuerna kan tolkas som att det finns en uppdelning inom Norden: en grupp bestående av endast Skandinavien (Norge, Sverige och Danmark) och en andra grupp bestående av det geopolitiska området Norden.

I litteraturen diskuteras även språkfrågan i Norden kopplat till den kulturella gemenskapen. Om det inte går att kommunicera och förstå varandra över gränserna minskar de naturliga kontakterna och samarbetet. Om mer engelska då talas för att överbygga språkhinder minskar den nordiska gemenskapen.¹¹

Dessa språkliga faktorer finns inte registrerade i Gränshinderdatabasen, och det som framkommit under intervjuerna bidrar till en bredare förståelse av nuläget.

Faktorer kopplade till beskattning och försäkringar

En försvårande omständighet som nämndes flera gånger under intervjuerna gäller beskattning. Svårigheter kan uppstå för kulturarbetare som arbetar i flera nordiska länder, då skattesystemen skiljer sig mellan nordiska länder vilket försvårar gränsöverskridande samarbeten. Ett problem som lyfts är att det allt som oftast blir svårt för den enskilda individen att veta i vilket land som skatt ska betalas vid arbete i annat nordiskt land. Vidare beskriver Paisley, Palmehag och Wiborg (2022) i *Samarbete och utbyte av personal och publik mellan Danmark och Sverige* hur gränspendlare i Öresundsregionen drabbas av gällande beskattning. De flesta danska gränspendlare i Sverige betalar enbart så kallad SINK-skatt på 25 procent av inkomsten i Sverige, utan möjlighet till avdrag. Artister betalar i stället en så kallad artistskatt på 15 procent i Sverige, och efter det mellanskillnaden upp till den danska skattenivån på runt 37 procent. Detta innebär att kulturarbetare betalar en högre andel av inkomsten i skatt än andra gränspendlare.¹² Denna omständighet beskrivs även i ärende 20–030 och ärende 14–066 där det förstnämnda behandlar de problem som kan uppstå för finska gränspendlare och det sistnämnda rör danska gränspendlare som arbetar i Sverige.

---

11. Magma. (2022). 30 röster om Norden.

12. Paisley, S., Palmehag, A. & Wiborg, T. (2022). Dansk-svenskt kultursamarbete. *Samarbete och utbyte av personal och publik mellan Danmark och Sverige*.

Exempel 1

Ett projekt som finansierats genom bidrag stötte på svårigheter kopplade till beskattning. Vanligtvis bygger bidragsansökan som lämnas in på preliminära estimeringar av flertalet faktorer, då dessa ansökningar är tidskrävande. I detta fall ansöktes om kulturbidrag bland annat från Nordisk Kulturkontakt med hemvist i Finland där dessa bidrag är skattefria. Under arbetet med estimerad budget hade projektledaren inte tagit i beaktning att kulturbidrag som huvudregel är skattepliktiga i Norge och Sverige, då de betraktas som inkomst av näring. Då ensemblen bestod av norrmän, svenskar och finnar uppstod problem när projektet fick bidraget beviljat och arbetet startade. Skillnaderna i ländernas lagar vad gäller beskattning skapade svårigheter för projektledaren kring hur bidragsmedlen skulle fördelas, då skattesatsen påverkar nettolönen och dessa skillnader inte tagits i beaktning vid beräkning av budget.

Den problembild som återges i intervjuerna vad gäller beskattning verifierar flera ärenden (ärende 14-066, ärende 20-030, ärende 14-056) som återfinns i Gränshinderdatabasen, och befintliga försvårande omständigheter detaljeras då ytterligare. Framst beskrivs då mer detaljerat hur man som kulturverksam med ett gränsöverskridande projekt i praktiken påverkas på grund av ländernas skiljaktigheter i skattepolitiken.

Den beskrivna problematiken i ruta "Exempel 1" påverkar även socialförsäkringen. De finska projektmedarbetarna vars ersättning inte beskattades räknas inte till socialförsäkringen. Det framkommer även under intervjuerna att det finns problem med socialförsäkringstillhörighet när man arbetar gränsöverskridande. För de personer som har flera jobb eller rör sig som kulturarbetare med ständiga byten av socialförsäkringsland blir det särskilt problematiskt både vad gäller socialförsäkring, skatt och pension. Detta är en generell utmaning för individer som arbetar i ett annat land än bosättningslandet, och för kulturarbetare verksamma i flera länder blir detta en utmaning. I vilken form man arbetar i ett annat nordiskt land än bosättningslandet är ytterligare en dimension som kan påverka socialförsäkringen, exempelvis om man arbetar under en kortare tid, inom privat sektor eller statlig verksamhet. Ovanstående drabbar också pensionen. Om en individ i hög utsträckning arbetat utomlands kan den riskera att förlora pensionsrätten. En stor utmaning är att om man som individ inte är informerad om ovanstående kan problem vad gäller socialförsäkringstillhörighet och pension uppstå i efterhand. Vidare finns det en risk för restskatt för de som flertalet gånger byter socialförsäkringsland.

Den samlade bilden som framkommit under intervjuerna gällande socialförsäkringar går att koppla till några av de ärenden (ärende 14-090, ärende 17-012, ärende 15-005) som återfinns i Gränshinderdatabasen. Vidare kompletterar intervjumaterialet den redan komplexa bild som återspeglas i databasen.

Faktorer kopplade till arvodering

Både i intervjuer med finansiärer av kulturverksamheter och kulturverksamma personer har det framkommit att skillnader i arvodering kan vara ett hinder. Det kan i en ensemble bestående av kulturverksamma från flera nordiska länder bli svårt att fastslå en gemensam lönenivå. Huruvida arvoderingen ska fastställas utifrån det land där arbetet utförs eller utifrån varje enskild individs nationalitet blir en diskussion.

Det projekt som beskrivs i ruta "Exempel 1" stötte även på svårigheter vad gällde arvoderingsnivåer för projektmedarbetare på grund av deras bosättningsland. I det beskrivna fallet hade inte Norges arvoderingsnivå beaktats under estimeringen av budget. För att inte skapa en ojämn dynamik i arvodering valde projektledaren i detta fall att betala alla deltagare en högre summa samt justera denna summa beroende på i vilket land som arbetet utfördes (uppsättningar skedde i både Finland och Norge). Detta innebar att finländarna erhöll en högre summa än normalt, medan summan för norrmännen inte motsvarade vad de normalt ersätts. De oförutsedda ökade kostnaderna i arvodering resulterade i att tid som tilltänkts disponeras för förberedelse och repetitioner kortades ner avsevärt. För ansvarig projektledare krävde detta mycket administration och arbete. Samtidigt som projektledaren var mån om att ersätta alla medarbetare lika påverkar även bosättningslandet ens levnadskostnader; med Norges höga levnadskostnader i beaktning finns en risk för att lägre "nordiska" löner påverkar norrmäns möjlighet till att delta i gränsöverskridande kultursamverkansprojekt, i och med att prisnivån i Norge är högre. Därmed finns en risk för att norska kulturverksamma väljer bort nordiska samarbeten och i stället väljer att arbeta nationellt, då deras ersättning kan bli lägre om de arbetar inom nordiska projekt.

Intervjuerna bidrar till en ökad förståelse för de försvårande omständigheter som i nuläget finns kopplade till arvodering, då det inte upprättats några ärenden som fokuserar på arvodering och lönenivåer i Gränshinderdatabasen.

Faktorer kopplade till arbets- och uppehållstillstånd

Under intervjuerna bekräftas problembilden kopplad till medborgarskap, som finns dokumenterad genom olösta ärenden i Gränshinderdatabasen. Både ärende 14-134 som behandlar krav på personnummer och ID-handlingar och ärende 19-028 som behandlar befintliga svårigheter för tredjelandsmedborgare att gränspendla i Öresundsregionen bekräftas under intervjuerna. För en tredjelandsmedborgare som är bosatt i ett nordiskt land men som inte innehar medborgarskap kan det uppstå problem i samband med arbete utomlands. Utan ett medborgarskap i ett nordiskt land har man exempelvis inte samma rättigheter vad gäller att arbeta i ett annat nordiskt land än bosättningslandet, och man kan då vid avsaknad av rätt tillstånd riskera att dömas till böter och/eller andra straff. Detta gäller även individer som har permanent uppehållstillstånd.

Exempel 2

En konsertpianist som var bosatt i Sverige med permanent uppehållstillstånd stötte på stora svårigheter då hon åkte över till Danmark för att genomföra flera kortare arbeten i Köpenhamnstrakten. Vid utresa från Danmark erhöll hon stora bötesbelopp då hon inte ansökt om arbetstillstånd i Danmark för genomförda konserter. Hon var inte medveten om att hon inte kunde arbeta i Danmark utan ett arbetstillstånd, då bilden av Öresundsregionen är att det fungerar som en integrerad arbetsmarknad för både svenskar och danskar. Men utan svenskt medborgarskap och danskt arbetstillstånd har man inte rätten att arbeta, vilket straffade sig med stora bötesbelopp.

"Exempel 2" exemplifierar det som beskrivs i ärende 19–028 vad gäller de svårigheter som finns kopplade till medborgarskap. I ärendet beskrivs hur både Sverige och Danmark har reglerat att uppehållstillstånd inte kan utges med stöd av arbetstillstånd i det andra landet. Därför kan en person från ett land utanför EU som har uppehållstillstånd och arbetstillstånd i Sverige inte lagligt arbeta på den danska sidan av Öresundsregionen. I det beskrivna fallet var detta ingenting som togs i beaktning då Öresundsregionen vanligen uppfattas som en levande samarbetsregion.

Samtidigt som detta gränshinder är påtagligt finns ett initiativ om Norden som fristad för utsatta konstnärer. I dagsläget beviljar 40 städer fristad åt förföljda konstnärer.¹³ Men ovan nämnda faktorer visar på att beviljad fristad inte möjliggör arbete runtom i Norden, då arbetstillstånd, alternativt medborgarskap, krävs.

Faktorer kopplade till tullar

Företag och privatpersoner som verkar över nationsgränserna i Norden är beroende av att varor ska kunna flyta fritt. Trots att det i dag finns relativt få gränshinder och problemställningar för gränsöverskridande förflyttning av varor finns det fortfarande exempel på regelverk och myndighetshantering som på olika sätt kan verka begränsande.¹⁴ I Gränshinderdatabasen återfinns inget olöst ärende som behandlar tullar, och intervjuerna kompletterar därmed bilden av nuläget. I intervjuerna nämns det att tullar till viss del skapar försvårande omständigheter för vissa typer av kulturverksamheter. På Åland är tullar exempelvis ett påtagligt problem. För Sjöfartsmuseet på Åland komplicerar tullarna utbyten och lån av utställningar. Ytterligare problem uppstår då museet får gåvor skickade, såsom kataloger från andra nordiska museum, då även avgiftsfria försändelser måste tullas. Det kan då uppstå merarbete för mottagaren i form av att utreda gåvans värde om avsändaren inte förtullat varan.¹⁵ Tullbestämmelserna beror på att Åland står utanför EU:s skatteunion och innefattas av skatteundantag.¹⁶ Opinionsen på Åland önskar inte ändra på detta, däremot är det önskvärt att processerna för

13. Kulturrådet. (2019). En handbok för Sveriges fristäder inom ICORN, Fristad.

14. Jaakkola, Daniel. (2020). Varuhandel på lika villkor? Tull och moms i Norden ur ett gränshinderperspektiv.

15. Tulli, Gåvor, 2022, <https://tulli.fi/sv/privatpersoner/aland/gavor>

16. Ministry for Foreign Affairs of Finland, The special status of the Åland Islands, 2022, <https://um.fi/the-special-status-of-the-aland-islands#eustatus>

tullning blir effektivare med mer rutin.

Även när det gäller Norge och tullar kan svårigheter uppstå. Under intervjuer beskrivs det som mer komplicerat att föra in vissa föremål till Norge, bland annat då man måste anpassa sig efter var det finns norska tullklaringsstationer. Tullar i de norra gränsregionerna mellan Norge och Sverige skapar även vissa svårigheter för samer då de jobbar gränsöverskridande med bland annat samiska kulturfestivaler eller försäljning på marknader.

Tullar verkar enligt intervjuerna påverka vissa grupper eller verksamheter inom kulturen mer än andra. Svårigheterna lyfts kopplade till ett museum på Åland, marknadsförsäljare som arbetar gränsöverskridande, samt finansiärer som hört att projekt som mottagit finansiering stött på problem. Flertalet intervjuade lyfter inte denna problematik, och omfattningen av svårigheten är därför svår att fastställa.

Faktorer kopplade till Covid-19-pandemin och andra skeenden

Covid-19-pandemin omnämns flera gånger under intervjuerna, då pandemin försvårade all typ av internationellt samarbete, så även nordiskt. Att landsgränser stängdes och vidare att flera nordiska länder införde nedstängning av samhället resulterade i en stor negativ påverkan på nordiskt kultursamarbete, och gränshinderfrågor blev därför högst aktuella. I de nordliga gränsområdena blev gränshinder ett stort problem för samer som annars bedriver ett gränsöverskridande kulturarbete. I rapporten *Pandemins effekter på det samiska kulturlivet* (2021) redovisas en sammanställning av hur samiska kulturaktörer och kulturutövare påverkats. Pandemin medförde bland annat en tung ekonomisk belastning för samiska kulturverksamheter, och enskilda kulturskapare förlorade stora delar av sina intäkter. Vidare hindrade pandemin samer att färdas och mötas i Sápmi.¹⁷

Pandemins påverkan på nordisk kultur återfinns även i rapporten *Covid-19-pandemiens effekter på kultursektorn i de nordiske landene* (2021), då det återges att inkomstläget anses ha försämrats för nästan alla kulturarbetare verksamma i Norden.¹⁸ Det nämns även vid en intervju att covid-19-pandemin, klimatförändringarna och kriget i Ukraina potentiellt kommer bidra till att stärka det nordiska samarbetet inom kultursektorn, då svårigheterna i att bedriva samarbeten med verksamma i länder som är geografiskt mer avlägsna blivit tydligare. Denna förändring har bland annat märkts i Finland.

Faktorer kopplade till informationsunderskott

Något som varit återkommande under intervjuerna är att det upplevs finnas ett underskott på information vad gäller ovan nämnda faktorer. Under intervjuerna med finansiärer av gränsöverskridande kulturverksamhet framkom det att de vanligen får in frågor rörande exempelvis beskattning, arvodering och socialförsäkring från individer som söker finansiering. Dessa frågor är vanligen något som de inte har resurser eller möjlighet att svara på. Det bör nämnas att det i nuläget finns olika

---

17. Sevä, T. (2021). *Pandemins effekter på det samiska kulturlivet*.

18. Berge, O. K., Storm, H. N., & Hylland, O. M. (2021). *Covid-19-pandemiens effekter på kultursektorn i de nordiske landene*. Telemarkforskning. TF-rapport No. 617.

informationskanaler, till exempel INFO NORDEN, samt även vad gäller information för gränshinder i vissa områden. För gränsområdet mellan Norge, Sverige och Finland finns Nordkalottens gränstjänst i Torneå och Skibotn, för gränsområdet mellan Sverige och Norge finns Gränstjänst Norge-Sverige i Morokulien och för området mellan Sverige och Danmark finns Öresund Direkt i Malmö. Dessutom har olika myndigheter sina egna nordiska sidor, av vilka Nordisk eTax bör omnämnas.¹⁹ Upplevelsen från intervjuerna är dock att dessa informationskanaler inte är tillräckliga.

Under intervjuerna med tjänstemän på Gränshinderdatabasen framkom det att de upplever att det finns en avsaknad av information gällande nämnda försvårande omständigheter. En oro med detta är enligt dem att kulturverksamma blir drabbade längre fram i tiden om de inte har gjort tillräckligt mycket efterforskning i nutid. Det kan bland annat handla om att bli skyldig att betala kvarskatt, att socialförsäkringstillhörigheten ändrats eller problem gällande pensionen. Under intervjuer med kulturverksamma blev avsaknaden av information även lyft som ett problem. Informationen beskrivs som svårtillgänglig, och gränsöverskridande samarbeten upplevs som komplicerade då mycket ansvar om efterforskning läggs på individen. Vidare beskrivs det som väldigt tidskrävande att hålla sig uppdaterad med hur man påverkas av olika tekniska och strukturella gränshinder. Vanligen blir det något man får uppleva reaktivt efter att ett projekt påbörjats. Flertalet uttrycker att tydligare och mer lättillgänglig information skulle underlätta för gränsöverskridande kultursamarbeten i Norden.

Intervjuerna bidrar med nya perspektiv när det handlar om informationsunderskott som en försvårande omständighet. Flera av de problem som redogjorts för i avsnitt 2.1 och avsnitt 2.2 kan kategoriseras som svåra att lösa. Däremot skulle ett större utbud av information kunna mildra problemen kopplade till flera av dessa svårigheter.

---

19. Magma. (2022). 30 röster om Norden.

2.3 Sammanställning

Utifrån det som framkommit i intervjuer, de ärenden som upprättats i Gränshinderdatabasen samt de rapporter som legat till grund för nulägesanalysen kan följande kategorisering av försvårande omständigheter göras: (grön) Inga försvårande omständigheter har påvisats. (gul) Indirekta hinder som påverkar möjligheten till samarbete. (röd) Formella hinder som försvårar samarbetet. Utifrån denna kategorisering kan försvårande omständigheter mellan länder kartläggas.

- INGA FÖRSVÅRANDE OMSTÄNDIGHETER HAR PÅVISATS
- INDIREKTA HINDER SOM PÅVERKAR MÖJLIGHETEN TILL SAMARBETE
- FORMELLA HINDER SOM FÖRSVÅRAR SAMARBETET
- N/A TILLRÄCKLIG GOD INFORMATION SAKNAS

Figur 1. Beskattning och försäkring

BOSÄTTNINGSLAND	DET LAND DÅR ARBETET UTFÖRTS						
	Sverige	Danmark	Norge	Finland	Island	Grönland	Färöarna
Sverige	-				N/A		N/A
Danmark		-			N/A		N/A
Norge			-		N/A		N/A
Finland				-	N/A		N/A
Island	N/A	N/A	N/A	N/A	-		N/A
Grönland						-	N/A
Färöarna	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	-

Figur 2. Arvodering

BOSÄTTNINGSLAND	DET LAND DÅR ARBETET UTFÖRTS						
	Sverige	Danmark	Norge	Finland	Island	Grönland	Färöarna
Sverige	-	●	●	●	N/A	N/A	N/A
Danmark	●	-	●	●	N/A	N/A	N/A
Norge	●	●	-	●	N/A	N/A	N/A
Finland	●	●	●	-	N/A	N/A	N/A
Island	N/A	N/A	N/A	N/A	-	N/A	N/A
Grönland	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	-	N/A
Färöarna	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	-

Figur 3. Kultur eller/och språk

BOSÄTTNINGSLAND	DET LAND DÅR ARBETET UTFÖRTS						
	Sverige	Danmark	Norge	Finland	Island	Grönland	Färöarna
Sverige	-	●	●	●	N/A	N/A	N/A
Danmark	●	-	●	●	N/A	N/A	N/A
Norge	●	●	-	●	N/A	N/A	N/A
Finland	●	●	●	-	N/A	N/A	N/A
Island	N/A	N/A	N/A	N/A	-	N/A	N/A
Grönland	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	-	N/A
Färöarna	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	-

Figur 4. Tullar

BOSÄTTNINGSLAND	DET LAND DÅR ARBETET UTFÖRTS						
	Sverige	Danmark	Norge	Finland	Island	Grönland	Färöarna
Sverige	-	●	●	●	N/A	N/A	N/A
Danmark	●	-	●	●	N/A	N/A	N/A
Norge	●	●	-	●	N/A	N/A	N/A
Finland	●	●	●	-	N/A	N/A	N/A
Island	N/A	N/A	N/A	N/A	-	N/A	N/A
Grönland	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	-	N/A
Färöarna	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	-

Kulturfinansiering och politiska styrsignaler

Hindren vad gäller kulturfinansiering och politiska styrsignaler är närvarande. Men vad gäller dessa hinder finner vi ingenting som tyder på att det skulle skilja sig mellan de nordiska länderna.

Medborgarskap

Hindret vad gäller möjligheten för individer med medborgarskap från ett land utanför EU att arbeta inom kultursektorn i Norden är närvarande. Men vad gäller detta hinder finner vi ingenting som tyder på att det skulle skilja sig mellan de nordiska länderna.

3. Slutsats

Förstudiens genomgång visar att inga av de tekniska eller strukturella gränshinder som studerats är stoppande eller hämmande för ett ökat kulturutbyte mellan de nordiska länderna. Vi har dock identifierat ett antal faktorer som i stället ses som försvårande omständigheter för en integrerad kulturregion, kulturarbetsmarknad och kulturscen i Norden. Dessa faktorer kan kategoriseras i tre olika områden.

En kategori av försvårande faktorer har att göra med att olika nordiska länder har olika lagar, förordningar eller arbetssätt som kan leda till administrativt krångel för enskilda kulturutövare eller kulturinstitutioner. Flertalet av de utmaningar som upprättats som ärenden i Gränshinderdatabasen samt de faktorer som lyfts under intervjuerna är inte alltid möjliga att eliminera helt och hållet. Att de nordiska länderna har olika lagar och förordningar som kan göra det krångligt för kulturutbyte är något som kan hanteras antingen genom att det införs undantag i respektive lands nationella lagstiftning, eller genom bilaterala avtal och samarbeten som kan möjliggöra kulturutbyte mellan de nordiska länderna.

En annan typ av försvårande faktorer är mer av administrativt regelkrångel och kan motverkas genom ökat informations- och kunskapsutbyte mellan länderna i Norden. Det kan handla om såväl att underlätta samarbete mellan finansiärer av gränsöverskridande kulturverksamhet, som att de offentliga finansiärerna inte enbart får i uppdrag att stötta nationell och internationell kultursamverkan, utan även tydligare uppdrag för att stötta nordisk kultursamverkan. Förstudien visar att offentliga finansiärer i nordiska länder tenderar att tolka sitt internationella kultursamverkansuppdrag som ett ökat samarbete mellan det egna landet och länder helst utanför Europa.

En ytterligare uppsättning av försvårande faktorer är sådana som inte heller alltid går att påverka i första hand men där negativa bieffekter för kultursamverkan i Norden oftast kan motverkas genom ökad tillgång till information och kunskap om levnadsförhållanden i olika länder. Det kan röra sig om att skillnader gällande olika lagar och regler rörande socialförsäkring, moms eller skattesatser inom Norden kan leda till att kulturverksamma drar sig för att inleda gränsöverskridande samarbeten inom Norden för att till exempel slippa obehagliga ekonomiska överraskningar under projektens gång. Detsamma gäller i de fall där det råder märkbara skillnader mellan kulturarbetares lönenivåer mellan olika nordiska länder. I dessa fall har det förekommit att vissa kulturverksamma väljer bort nordiska samarbeten och i stället väljer att arbeta nationellt för att säkra att deras ersättning är i paritet med levnadskostnader i deras länder.

3.1 Rekommendation

Förstudien visar att den viktigaste förändringen som skulle underlätta för nordisk kultursamverkan är att öka tillgången till information och kunskap. På grund av underskottet på information kräver i dag gränsöverskridande samarbete ett omfattande merarbete och ökat administrativt regelkrångel för kulturverksamma i jämförelse med samarbeten som sker nationellt.

Vi rekommenderar således Kulturanalys Norden att ytterligare studera faktorer som i dagsläget försvårar gränsöverskridande kulturskapande i Norden utifrån bristande information och kunskap om lagar och andra regelverk som varierar mellan länderna i Norden. Syftet med en sådan fördjupning skulle vara att föreslå lämpliga informations- och kunskapshöjande insatser, som i sin tur torde kunna underlätta för såväl enskilda utövare som institutioner att öka kultursamverkan inom Norden.

Bilaga 1. Ärenden från Gränshinderdatabasen

Ärende 14–066

Beskattning av kulturarbetare

Berör artister och sportutövare, då de beskattas både i Sverige och Danmark när de arbetar gränsöverskridande. Andra arbetstagare som gränspendlar blir i princip enbart beskattade i arbetslandet. Beskattning av kulturarbetare regleras i artikel 17 i det nordiska skatteavtalet. Bestämmelsen innebär att personer med sådana inkomster i gränsöverskridande fall får beskattas i både arbetsstaten och i hemviststaten. Det åligger dock på hemviststaten att undanröja dubbelbeskattning. Enligt skatteavtalets s.k. metodartikel (25) undanröjs dubbelbeskattning genom att hemviststaten avräknar den skatt som erlagts i arbetsstaten.

Beskattning av andra anställda i enskild tjänst (ej offentlig anställning) regleras i artikel 15 i skatteavtalet. Även i dessa fall får båda staterna beskatta inkomsterna, men både Sverige och Danmark har vidtagit ensidiga åtgärder som innebär att de som hemviststat helt kan undanta dessa inkomster från beskattning, varvid beskattning endast sker i arbetsstaten. För svensk del har detta åstadkommit genom ett generellt undantag i punkt 6.2.b i artikel 25 i skatteavtalet (länderna råder i princip ensidigt över hur denna artikel utformas för respektive land). Danmark har valt att i sin interna lagstiftning undanta inkomster enligt artikel 15 i de fall där arbetstagaren tillhör svensk socialförsäkring.

Denna skillnad kan innebära att en kulturarbetare bosatt i Danmark får betala inkomstskatt på en nivå som motsvarar den generella danska skattenivån på en svensk lön som på grund av olikheter i skattesystemen är på en generellt lägre nivå. Det kan antas minska incitamenten för kulturarbetare som bor i Danmark att ta uppdrag i Sverige.

Ärende 20–030

Handläggningstider för beslut om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta (SINK-beslut för gränsgångare)

Personer som bor i en gränskommun i Finland och arbetar i en gränskommun i Sverige och omfattas av gränsgångaravtalet (gränsgångare) ska betala skatt enbart i det land där de bor. Dessa personer ska ansöka om särskild inkomstskatt (SINK) i Sverige en gång om året hos svenska Skatteverket. För ansökan krävs intyg från finska skattemyndigheten Vero och folkbokföringen. Handläggningstider för beslut om särskild inkomstskatteredovisning har enligt inrapporteringarna vid årsskiftet 2019/2020 varierat mellan 8 och 12 veckor.

Enligt finländska skatteregler måste gränsgångarna betala inkomstskatt i Finland omedelbart när de mottar sin första lön från Sverige. På grund av den långa

handläggningstiden i SINK-ärenden kan arbetstagare inte lämna in något beslut om att skatt inte ska kvarhållas till arbetsgivare i Sverige, vilket innebär att gränsgångare beskattas också i Sverige. För att arbetsgivaren ska kunna göra skatteavdrag enligt SINK krävs bland annat att det finns ett beslut om SINK. I annat fall ska arbetsgivaren göra skatteavdrag för preliminär skatt. I värsta fall betalar en gränsgångare inkomstskatt i båda länderna under flera månader.

Ärende 14–177

Dubbelbeskattningsavtal mellan Grönland och Sverige/Finland

Grönland är inte del av det nordiska skatteavtalet. Det gör att det finns behov av bilaterala avtal för att tydliggöra rättsläget för den enskilde.

Grönland har ingått skatteavtal med Danmark, Island och Norge, men i dagsläget finns inget skatteavtal mellan Grönland, Finland och Sverige. Det medför en ökad osäkerhet gällande inkomstbeskattningen för personer som flyttar mellan länderna för att t.ex. arbeta eller studera, och kan minska incitamenten att röra sig över gränserna för att arbeta, studera eller bosätta sig.

Finland har påpekat att Grönland enligt sin interna lagstiftning undanröjer dubbelbeskattning på inkomst som en person som bor i Grönland har fått från Sverige eller Finland, genom att dra av skatten som betalats i Sverige eller Finland på denna inkomst. Det är osäkert om skatten som en person som bor i Finland har betalat i Grönland kan avräknas från skatten som uppbärs på samma inkomst i Finland enligt den så kallade avräkningslagen, eftersom skatten inte har betalats till en "främmande stat".

Den svenska avräkningslagen är tillämplig i förhållande till grönländsk skatt och möjliggör undanröjande av dubbelbeskattning även utan skatteavtal.

Ärende 14–056

Rutiner för skatteinbetalning för äkta gränsgångare

Personer och arbetsgivare som bor och verkar i gränskommuner upplever problem med skatteinbetalningar.

En person som är gränsgångare enligt skatteavtalet och arbetar i Norge betalar 8,2 % i norsk s.k. Trygdeavgift. Denna avgift räknas inte som en avräkningsbar skatt i Sverige och Finland, utan som en avgift för vilken avdrag medges vid beskattningen. Frågan är om inte detta borde anses som en skatt som borde vara avräkningsbar, alternativt som en dubbel socialförsäkringsavgift för gränsgångare som kan lösas genom samarbete och samordning mellan de berörda ländernas myndigheter på socialförsäkringsområdet, till exempel genom den nordiska socialförsäkringskonventionen.

En arbetsgivare kan bli drabbad av extra administrativt arbete i fall då exempelvis en person som anges ovan även arbetar i en norsk kommun som inte är en gränskommun. Då ska skatten för inkomsten som avser arbete i den kommun som inte är en gränskommun betalas i Norge. Arbetsgivaren måste då upprätta två lönespecifikationer.

Ärende 21–032

Skyldighet för utländska arbetsgivare att göra skatteavdrag på ersättning för arbete som anställda utför i Sverige

Den 1 januari 2021 tillkom det nya regler avseende utländska arbetsgivares skyldighet att göra skatteavdrag för anställda som arbetar i Sverige. Skyldigheten berör även Öresundspendlare, som vanligtvis omfattas av Öresundsavtalet. Enligt de nya reglerna ska utländska arbetsgivare utan fast driftställe i Sverige arbetsgivarregistrera sig i Sverige, göra skatteavdrag för arbetstagaren samt redovisa och betala in den avdragna skatten till Skatteverket. De nya kraven försvårar för mobiliteten i Norden och kan leda till att arbetsgivare i Sveriges grannländer väljer bort svenskboende arbetskraft.

Sedan 1 januari 2021 har det tillkommit nya regler kring utländska arbetsgivares skyldighet att göra skatteavdrag för anställda som arbetar i Sverige. Skyldigheten gäller även för Öresundspendlare som vanligtvis omfattas av Öresundsavtalet. Enligt de nya reglerna ska utländska arbetsgivare som inte har ett fast driftställe i Sverige göra skatteavdrag på ersättning som betalas ut för arbete som arbetstagaren utfört i Sverige. Den utländska arbetsgivaren ska registreras som arbetsgivare och redovisa och betala in den avdragna skatten till Skatteverket.

Gränshinderrådets sekretariat har från samtliga gränsregioner fått signaler om att den nya lagstiftningen försvårar för norska, finska, åländska och danska arbetsgivare och deras svenskbosatta pendlare.

Administrationsprocessen för att redovisa och betala skatt till två länders skattemyndigheter upplevs som betungande även om det finns möjlighet att ansöka om befrielse från skatteavdrag. Gränspendlare i Öresundsregionen uppger att deras anställningar hos danska företag därmed är i fara. Den nya lagen kan också ha som följd att svenskboende arbetskraft missgynnas i rekryteringsprocesser på grund av risk för omfattande administrativ börda ifall man väljer att anställa en svenskboende medarbetare som ska utföra arbete i Sverige.

Det har även rapporterats in fall där arbetsgivare i Danmark löser situationen genom att kräva att arbetstagare bosatta i Sverige fysiskt kommer in på arbete i Danmark för att arbetsgivaren inte ska behöva göra skatteavdrag på utbetalad ersättning för arbete i Sverige. Krav på fysisk närvaro på arbetsplatsen har varit problematiskt under coronapandemin, och i flera nordiska länder har hemarbete varit påtvingat som följd av nationella beslut för att minska smittspridningen av coronaviruset. Det nya normala pekar alltmer på att arbetsgivare ställer om och förordar distansarbete och anpassar sina verksamheter och kontorsytor efter det.

Den nya lagstiftningen hämmar mobiliteten i Norden i två specifika situationer som bägge har koppling till två särskilda avtal.

Ärende 14–016

Skillnader i nivåer på ländernas arbetsgivaravgifter

Skillnaderna i nivåerna på ländernas arbetsgivaravgifter kan göra det svårt för en person bosatt i ett land med högre avgifter att få arbete i ett land med lägre arbetsgivaravgifter om lagvalsbestämmelserna gör att bosättningslandets lagstiftning ska tillämpas. Till exempel kan arbetsgivaren kräva att anställningen i landet med lägre avgifter är villkorad av att personen inte samtidigt arbetar i sitt bosättningsland.

Den som bor i ett land och samtidigt arbetar både där och i ett annat medlemsland, ska enligt EU:s samordningsbestämmelser i förordning 883/04 under vissa förutsättningar vara omfattad av bosättningslandets lagstiftning. Det innebär att en person som är bosatt i Sverige och samtidigt arbetar i både Sverige och Danmark i vissa fall ska vara omfattad av svensk lagstiftning. Den danska arbetsgivaren ska i sådana fall betala arbetsgivaravgifter enligt svensk lagstiftning. De svenska avgifterna är betydligt högre än motsvarande danska avgifter. För att undvika denna situation kräver många danska arbetsgivare att anställda boende i Sverige förbinder sig att inte ha någon anställning i Sverige. Problemet är likartat mellan Norge och Sverige på grund av att man i Norge har en geografiskt differentierad arbetsgivaravgift.

Artikel 13.1 i förordning 883/2004 reglerar den tillämpliga lagstiftningen vid arbete i två eller flera medlemsstater. Europeiska kommissionen har lagt fram förslag till Europaparlamentet och rådet om ändring av artikel 13.1 i förordning 883/2004. Förslaget innebär att villkoret att personen ska utföra en väsentlig del av arbetet i bosättningslandet för att det landets lagstiftning ska bli tillämplig, även ska gälla om personen har olika arbetsgivare i två eller flera medlemsstater.

Som skäl till att förslaget läggs fram anger kommissionen att den nuvarande utformningen inte överensstämmer med syftet när bestämmelsen förhandlades fram i rådet. Bilateralt har Danmark och Sverige sedan 2001 haft en principöverenskommelse om att ingå avtal om undantag från lagvalsbestämmelserna enligt artikel 17 i förordning 1408/71 i de fall en person arbetar i båda länderna. De situationer som avses i överenskommelsen är då personen har samma arbetsgivare och arbetar högst 50 procent i bosättningslandet. Den tillämpliga lagstiftningen kan då i stället bestämmas till landet där arbetsgivaren finns. En annan situation är när personen har ett förtroendeuppdrag i sitt bosättningsland. Även i de fallen kan avtal träffas om att arbetsgivarlandets lagstiftning ska gälla. Länderna har kommit överens om att den tidigare överenskommelsen som hänvisar till förordning 1408/71 ska ha motsvarande tillämpning på förordning 883/2004 till dess att en ny överenskommelse träffas.

Sedan något år tillbaka pågår dialog om att uppdatera överenskommelsen så att det skulle vara möjligt att låta det andra landets lagstiftning gälla i stället för bosättningslandets, även om personen har olika arbetsgivare i de båda länderna.

Eftersom även den ekonomiska aspekten av ett sådant avtal för länderna har lyfts fram, har någon ny överenskommelse ännu inte kunnat träffas.

Ärende 19–028

Svårigheter för tredjelandsmedborgare att gränspendla i Greater Copenhagen

Både Sverige och Danmark har reglerat att uppehållstillstånd inte kan beviljas med stöd av arbetstillstånd i det andra landet. En person från ett land utanför EU ("tredjelandsmedborgare") som har uppehållstillstånd och arbetstillstånd i Sverige kan inte få arbete på den danska sidan i Greater Copenhagen. Därtill kan inte en medborgare från ett icke-EU-land som har samma tillstånd i Danmark flytta över till den svenska sidan. Då går det danska uppehålls- och arbetstillståndet förlorat.

Det finns i dag undantag genom en dansk särslagstiftning, (Lov om ændring av udlændingeloven og kildeskatteloven, Opholdstilladelse med henblik på ansættelse på forskningscentret European Spallation Source [ESS] i Sverige) vilken trädde i kraft januari 2017, som möjliggör för gruppen tredjelandsmedborgare som är anställda eller knutna till forskningsanläggningen ESS i Lund att bosätta sig i Danmark även om de arbetar i Sverige.

Vidare upplyser det danska Udlændinge- og Integrationsministeriet om att "en tredjelandsstatsborger med bopæl i et andet land end Danmark, fx Sverige, kan få arbejdstilladelse til Danmark som grænsependler, hvis vedkommende opfylder betingelserne i den danske udlændingelov for at få en arbejdstilladelse efter en af de eksisterende danske erhvervsordninger".

Ärende 14–090

Ytterligare krav på utfört arbete för att kunna sammanlägga arbets- och försäkringsperioder från ett annat land vid ansökan om arbetslöshetsersättning

För att man ska kunna lägga samman arbets- och socialförsäkringsperioder från ett annat nordiskt land har flera av länderna tilläggskrav på att man måste ha arbetat en viss period i landet.

En förutsättning för att kunna lägga samman arbets- och försäkringsperioder enligt artikel 61.2 i förordning 883/2004 är att en person har arbetat senast i det land där han eller hon ansöker om arbetslöshetsersättning. Det finns undantag från kravet på utfört arbete för gränsarbetare och öakta gränsarbetare samt när den så kallade femårsregeln i artikel 12 i den nordiska konventionen om social trygghet är tillämplig. För att man ska kunna lägga samman arbets- och socialförsäkringsperioder från andra EES-länder har Danmark, Finland och Island ytterligare krav på att man måste ha arbetat en viss period i landet vid ansökan om arbetslöshetsersättning.

I Danmark ställs det krav på att man har ansökt om att gå med i en dansk arbetslöshetskassa senast åtta veckor efter att man inte längre omfattas av det andra landets arbetslöshetsförsäkring. Det krävs dessutom att man har arbetat i Danmark i 296 timmar under loppet av en period på 12 veckor/3 månader (148 timmar för deltidsförsäkrade). I Island är kravet att den sökande har arbetat i Island i minst fyra veckor innan ansökan, och i Finland är kravet att den sökande har arbetat i Finland i minst fyra veckor omedelbart före arbetslösheten.

En person som blir arbetslös efter att ha arbetat i Island och ansöker om arbetslöshetsförmåner måste ha slutfört minst en månads arbete i Island under de

senaste tolv månaderna. När en person som har arbetat mindre än en månad i Island ansöker om arbetslöshetsförmåner ska Arbejdslöshetsdirektoratet bedöma om den sökande anses ha arbetat på den isländska arbetsmarknaden i den mening som avses i lagen om arbetslöshetsersättning. Om den sökande anses ha arbetat på den isländska arbetsmarknaden omedelbart innan han eller hon blev arbetslös kan arbetsperioder från andra EES-länder tillgodoräknas.

Sverige och Norge har inte något ytterligare arbetskrav. Det innebär att en person som blir arbetslös i Sverige eller Norge kan lägga samman arbets- och socialförsäkringsperioder från andra nordiska länder efter att ha utfört arbete i Sverige eller Norge.

Ärende 19–027

Skillnad i när uttag av svensk föräldrapenning måste ske för att inte rätten till den ska gå förlorad

Om man är bosatt i ett annat medlemsland än Sverige, men genom att arbeta i Sverige omfattas av svensk socialförsäkring, måste man ta ut sina svenska föräldrapenningdagar direkt i anslutning till att man avbryter sitt arbete inför beräknad förlossning. Detta beror på att man inte anses arbeta i Sverige om man inte tar ut en kontantförmån (t.ex. föräldrapenning, graviditetspenning eller sjukpenning) och därmed inte längre kan omfattas av svensk socialförsäkring. Om man bor och arbetar i Sverige kan man välja att spara sina dagar till senare.

Ärende 17–012

Rätt till inkomstrelaterad arbetslöshetsersättning i Sverige efter arbetsavklaringspenger från Norge

Den som har arbetat i ett annat EU- eller EES-land och blir arbetslös kan under vissa förutsättningar få arbetslöshetsersättning i bosättningslandet på grund av försäkrings- och anställningsperioder som har fullgjorts i det andra landet. Uppgifter om sådana perioder ska lämnas i intyg PD U1 som utfärdas av myndigheterna i arbetslandet.

Arbetsavklaringspenger (AAP) är en förmån som lämnas till den som har nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom och som söker arbete. Den som uppbär AAP omfattas av den norska socialförsäkringen (Trygden), men förmånen ger inte rätt till arbetslöshetsersättning i Norge. Perioder med AAP kan därför inte intygas som försäkringsperioder som ger rätt till arbetslöshetsersättning av de norska myndigheterna.

Till följd av en överenskommelse mellan svenska och norska myndigheter om att information om perioder med AAP kan lämnas i ett följebrev till intyg PD U1 kan dessa perioder styrkas och därmed ligga till grund för beräkning av ramtid i den svenska arbetslöshetsförsäkringen. Med denna överenskommelse löstes ett gränshinder som i vissa fall hindrade den som uppburit AAP i Norge från att få arbetslöshetsersättning i Sverige. Den som har uppburit AAP i Norge riskerar fortfarande att gå miste om inkomstrelaterad arbetslöshetsersättning i Sverige.

För att få inkomstrelaterad arbetslöshetsersättning i Sverige krävs enligt praxis

medlemskap i svensk arbetslöshetskassa under tolv sammanhängande månader. Försäkringsperioder från Norge kan tillgodoräknas i den svenska arbetslöshetsförsäkringen och likställs då med medlemskap i svensk a-kassa. Eftersom perioder med AAP i Norge inte betraktas som försäkringsperioder som ger rätt till arbetslöshetsersättning i Norge kan de inte läggas till grund för inkomstrelaterad arbetslöshetsersättning i Sverige.

Ärende 17-004

Man kan inte få närståendepenning om inte både vårdare och den sjuke är försäkrade i Sverige

Den som arbetar i Sverige men bor i annat land kan inte få svensk närståendepenning för att vårda en anhörig om inte även den anhörige är ansluten till det svenska socialförsäkringssystemet.

Närståendepenning är en ersättning som lämnas till den som vårdar en närstående som har en sjukdom som är ett påtagligt hot mot den sjukes liv. Enligt svenska regler kan närståendepenning endast lämnas när både vårdaren och den sjuke är försäkrade i Sverige. Detta innebär att den som arbetar i Sverige inte kan erhålla närståendepenning för att vårda en sjuk anhörig som är försäkrad i ett annat land än i Sverige.

Ärende 15-005

Beskattning av utländska pensioner i bosättningslandet

Artikel 18 i det nordiska dubbelbeskattningsavtalet ändrades 2008 bland annat vad gäller pensioner och livräntor. Ändringen medför att personer som bor i ett nordiskt land och tar emot pension från ett annat nordiskt land i enskilda fall kan beskattas högre än om personen hade bott i utbetalningslandet.

I fråga om bland annat pensioner som utbetalas från ett nordiskt land till en person som är bosatt i ett annat nordiskt land, övergick man vid 2008 års omförhandling av det nordiska skatteavtalet från exempt-metoden till credit-metoden för att undanröja dubbelbeskattning. Exempt-metoden innebar att pensioner helt undantogs från beskattning i bosättningsstaten. Den nu gällande credit-metoden innebär att pensionerna får beskattas i både utbetalarlandet och bosättningslandet. Det ankommer på bosättningslandet att undanröja dubbelbeskattning genom att avräkna den skatt som erlagts i utbetalarlandet från skatten i bosättningslandet. Det innebär att om beskattningen av pensionen i bosättningslandet är högre än i utbetalningslandet, betalas alltså den totalt sett högsta skatten.

Ärende 14–046

Kreditvärdighet, för t.ex. gränspendlare i Norden

Problematiken finns rimligtvis i hela EU och rör det faktum att kredituppgifter (t.ex. inkomster och betalningsanmärkningar) för en gränspendlare som bor i ett land och arbetar i ett annat inte registreras i bosättningslandet, vilket gör det problematiskt för pendlaren att styrka sin kreditvärdighet i förbindelse med att t.ex. få ett kreditkort, banklån och telefonabonnemang.

Det grundläggande problemet handlar om avvägningen mellan dels individens rätt att fungera över gränserna, dels företagens rätt att bedöma om en person går att lita på finansiellt (är kreditvärdig). Datainspektionen uppger att problematiken både är välkänd och vanligt förekommande. Upplysningscentralen (UC), den klara dominanten på den svenska marknaden, ger även stöd åt denna bild. Det är sannolikt så att problemet även är omfattande i andra nordiska länder och speciellt i regioner där rörlighet över gränserna är vanligt.

Sammanfattningsvis är det i förlängningen alltid den enskilda företagaren som bestämmer när han/hon anser att en kund är kreditvärdig, så länge det inte motiveras med något inom ramen för diskrimineringslagstiftningen (kön, hudfärg etc.). I den nordiska kontexten är det krångliga att man har olika kreditupplysningsystem, vilket försvårar och sätter t.ex. svenska kreditmallar ur spel.

Ärende 20–031

Problem med bankkonto för gränspendlare och företag i Norden

Det har rapporterats in fall där nordbor och företag fått omfattande problem när de försökt öppna bankkonton i ett annat nordiskt land. Gränspendlare som bor i ett nordiskt land och arbetar i ett annat behöver ett lönekonto i arbetslandet. Det har inrapporterats till Gränshinderrådet att bankerna ofta nekar att bevilja ett sådant konto med hänvisning till att gränspendlaren saknar personnummer och nationell ID-handling från arbetslandet. Denna problematik är väldigt vanlig i till exempel Sverige. Vidare har även gränspendlare som bor i Sverige och fått arbete i Danmark blivit nekade att öppna bankkonto i Danmark på grund av att den svenska medborgaren inte haft två giltiga ID-handlingar, eller på grund av att anställningen inte varat längre än sex månader.

Ärende 14–134

Krav på personnummer och ID-handlingar ett problem för gränsgångare

De nationella kraven på personnummer och ID-handlingar ställer till svårigheter för personer som rör sig över gränserna. Det kan röra sig om konsumenter som inte kan köpa de varor de önskar på post, bank, alkoholbutik etc. i ett land där de inte är bosatta. Identifikation vid internet-handel över gränserna är ett annat likartat problem.

Bilaga 2. Referenslista och intervjupersoner

Referensförteckning

Berge, O. K., Storm, H. N., & Hylland, O. M. (2021). Covid-19-pandemiens effekter på kultursektoren i de nordiske landene. Telemarksforsking. TF-rapport No. 617.

Jaakkola, Daniel. (2020). Varuhandel på lika villkor? Tull och moms i Norden ur ett gränshinderperspektiv.

Kulturrådet. (2019). En handbok för Sveriges fristäder inom ICORN, Fristad.

Magma. (2022). 30 röster om Norden.

Ministry for Foreign Affairs of Finland, The special status of the Åland Islands, 2022, <https://um.fi/the-special-status-of-the-aland-islands#eustatus>

Myndigheten för kulturanalys. (2019). Kulturskapares geografi.

Nordisk Film & TV Fond, How to co-produce with the Nordics made easy, 2022, <https://nordiskfilmogtvfond.com/news/stories/how-to-co-produce-with-the-nordics-made-easy>

Nordiska ministerrådet. (2020). Konst och kultur – drivkraften för hållbar utveckling i Norden.

Nordiska ministerrådet. (2020). Norden som världens mest hållbara och integrerade region. Handlingsplan 2021–2024.

Paisley, S., Palmehag, A., & Wiborg, T. (2022). Dansk-svenskt kultursamarbete. Samarbete och utbyte av personal och publik mellan Danmark och Sverige.

Regeringen, Regeringen stärker svensk filmbransch, 2022, <https://www.regeringen.se/49a011/contentassets/c838a8dfcaff4d9daf1e6b1a85678d82/stod-till-produktion-av-audiovisuella-verk.pdf>

Sevä, T. (2021). Pandemins effekter på det samiska kulturlivet.

Tulli, Gåvor, 2022, <https://tulli.fi/sv/privatpersoner/aland/gavor>

Intervjupersoner

- Två seniorrådgivare på Gränshinderdatabasen
- Seniorrådgivare och biträdande direktör på Nordisk Kulturfond
- Två seniorrådgivare på Nordisk kulturkontakt
- Chef för konstnärstöd på Center för konstfrämjande i Finland
- Två medarbetare på Kulturrådet i Sverige
- Kulturchef Sametinget
- Museichef för Sjöfartsmuseet på Åland
- Museichef för Sveriges museum om Förintelsen
- En projektledare för scenkonstverksamhet med turnerande verksamhet
- Frilansande operasångare som verkar inom hela EU
- VD på musikbolag
- Styrelseordförande för Skap, Sveriges kompositörer och textförfattare

Om denna publikation

Kartläggning av gränshinder för nordiskt kulturutbyte

En förstudie

Nord 2022:024

ISBN 978-92-893-7455-2 (PDF)

ISBN 978-92-893-7456-9 (ONLINE)

<http://dx.doi.org/10.6027/nord2021-024>

Foto på framsidan i ONLINE / sidan 2 i PDF: Cottonbro/Pexels

© Nordiska ministerrådet 2022

Den här publikationen är utgiven av Kulturanalys Norden på uppdrag av Nordiska ministerrådet. Kulturanalys Norden utgör ett nordiskt kunskapscentrum för kulturpolitik till nytta för det nordiska kulturpolitiska samarbetet, nationella myndigheter, kulturlivet i de nordiska länderna och nordisk kulturforskning.

Ansvarsfriskrivning

Denna publikation har finansierats av Nordiska ministerrådet. Men innehållet återspeglar inte nödvändigtvis Nordiska ministerrådets synpunkter, åsikter eller rekommendationer.

Rättigheter och tillstånd

Detta verk är tillgängligt under licensen Creative Commons Erkännande 4.0 Internationell (CC BY 4.0) <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

Översättningar: Om du översätter detta verk, vänligen inkludera följande ansvarsfriskrivning: Denna översättning är inte producerad av Nordiska ministerrådet och ska inte betraktas som officiell. Nordiska ministerrådet kan inte hållas ansvarigt för översättningen eller eventuella fel i den.

Bearbetningar: Om du bearbetar detta verk, vänligen lägg till följande ansvarsfriskrivning tillsammans med tillskrivningen: Detta är en bearbetning av ett originalverk av Nordiska ministerrådet. De synpunkter och åsikter som uttrycks i bearbetningen är författarens/författarnas egna. Synpunkterna och åsikterna i denna bearbetning har inte godkänts av Nordiska ministerrådet.

Innehåll från tredje part: Nordiska ministerrådet äger nödvändigtvis inte varje enskild del av detta verk. Nordiska ministerrådet kan därför inte garantera att återanvändningen av innehåll från tredje part inte gör intrång i tredje parts upphovsrätt. Om du vill återanvända innehåll från tredje part står du för de risker sådana upphovsrättsintrång innebär. Du är ansvarig för att avgöra om det finns ett behov av att erhålla tillstånd för användning av innehåll från tredje part. Om ett tillstånd krävs är du också ansvarig för att erhålla ett relevant sådant från upphovsrättsinnehavaren. Exempel på innehåll från tredje part är tabeller, figurer och bilder, men det kan också röra sig av annan typ av innehåll.

Bildrättigheter (ytterligare tillstånd krävs för återanvändning):

Frågor om rättigheter och licenser bör riktas till:

Nordisk ministerråd/PUB

Nordens Hus

Ved Stranden 18

DK-1061 Köpenhamn

pub@norden.org

Det nordiska samarbetet

Det nordiska samarbetet är ett av världens mest omfattande regionala samarbeten. Det omfattar Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige samt Färöarna, Grönland och Åland.

Det nordiska samarbetet är politiskt, ekonomiskt och kulturellt förankrat och en viktig del av europeiskt och internationellt samarbete. Den nordiska gemenskapen arbetar för ett starkt Norden i ett starkt Europa.

Det nordiska samarbetet vill stärka nordiska och regionala intressen och värderingar i en global omvärld. Gemensamma värderingar länderna emellan bidrar till att stärka Nordens ställning som en av världens mest innovativa och konkurrenskraftiga regioner.

Nordisk ministerråd

Nordens Hus

Ved Stranden 18

DK-1061 Köpenhamn

www.norden.org

Läs flera nordiska publikationer: www.norden.org/sv/publikationer